

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

О. Г. Кавиршин ^a, Н. М. Полонська ^b

^a Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Донецька область, Україна, 86123.

^b Донецький інститут соціальної освіти,
пр. Миру, 56, м. Донецьк, Україна, 83076.

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Отримана 8 січня 2013, прийнята 22 лютого 2013.

Анотація. У статті розглядаються деякі важливі правові та організаційно-методичні аспекти проблеми формування програм соціального розвитку території України. Визначається, що успіх реалізації соціального програмування значною мірою обумовлений тим, як його цільові установки і завдання економічно обґрунтовані і підпорядковані суворим правовим нормам. Рекомендується при формуванні програм соціального розвитку використовувати загальноєвропейський досвід правового регулювання системи місцевого самоврядування і соціального програмування розвитку міст. На практиці розробка стратегії соціально-економічного розвитку пов'язана зі складанням довстрокового і короткострокового програмно-цільового планування розвитку території. Вироблена стратегія визначає зміст основних напрямків діяльності органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: соціальна політика, суб'єкти соціальної політики, програма соціального розвитку територій, система місцевого самоврядування, державні соціальні стандарти.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОГРАММ СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

А. Г. Кавыршин ^a, Н. Н. Полонская ^b

^a Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Донецкая область, Украина, 86123.

^b Донецкий институт социального образования,
пр. Мира, 56, г. Донецк, Украина, 83076.

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Получена 8 января 2013, принята 22 февраля 2013.

Аннотация. В статье рассматриваются некоторые важные правовые и организационно-методические аспекты проблемы формирования программ социального развития территорий Украины. Отмечается, что успех реализации социального программирования в значительной мере обусловлен тем, как его целевые установки и задания экономически обоснованы и подчинены строгим правовым нормам. Рекомендуется при формировании программ социального развития использовать общеевропейский опыт правового регулирования системы местного самоуправления и социального программирования развития городов. На практике разработка стратегии социально-экономического развития связана с составлением досрочного и краткосрочного программно-целевого планирования развития территорий.

Данная стратегия определяет содержание основных направлений деятельности органов местного самоуправления.

Ключевые слова: социальная политика, объекты социальной политики, программы социального развития территорий, система местного самоуправления, государственные социальные стандарты.

FEATURES OF FORMATION OF PROGRAMS OF SOCIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIES: ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECT

Alexey Kavyrshyn ^a, Natalia Polonsky ^b

^a Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina Str., Makiivka, Donetsk Region, Ukraine, 86123.

^b Donetsk Institute of Social Education,
56, Myru Av., Donetsk, Ukraine, 83076.

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Received 8 January 2013, accepted 22 February 2013.

Abstract. In article some important legal and organizational and methodical aspects of a problem of formation of programs of social development of territories of Ukraine are considered. It is noted that the success of realization of social programming is considerably caused by how its purposes and tasks are economically proved and subordinated to strict rules of law. It is recommended to make use of the all-European experience of legal regulation of system of local government and social programming of development of the cities at formation of programs of social development.

Keywords: social policy, objects of social policy, program of social development of territories, system of local government, state social standards.

Вступ

У сучасних умовах програми соціального розвитку територій регіону стають самостійними документами у правовому аспекті і призначаються до використання їх як інструментів регулювання регіональним розвитком.

Зараз на різних адміністративно-територіальних рівнях складається багато соціально-економічних програм, однак значна їх частина не реалізується чи не зможе бути виконаною. У кожному випадку невиконання програм має свої причини і пояснення. Але загальний висновок може бути той, що формування соціальних програм (як і інших) потребує досить ретельних прорахунків дії усіх чинників як до складання, так і виконання програм. В цьому сенсі слід звернути увагу на такі, на наш погляд, негативні обставини: досить низький правовий статус програм (недостатньо розроблена нормативно-правова база, невизначені «правила гри»); слабкий науково-методичний рівень

формування програм (значна присутність суб'єктивного чинника).

Вказані чинники суттєво знижують якість і дієвість соціального програмування. Його значення зростає і не підвищує увагу науковців до питань цього процесу. Теоретичні і методологічні аспекти проблеми знаходять своє відображення в роботах В. Геєця, В. Мамутова, В. Василенка, Н. Соловйової та ін. Щодо правових і організаційно-методичних складових соціального програмування в діяльності самоврядових структур, то їх під різними кутами розглядають М. Баймуратов, О. Батанов, Ю. Битняк, А. Коваленко, В. Кравченко, М. Воронов, В. Льяшенко, А. Заєць та інші науковці.

Метою даної статті є розгляд правових і організаційно-методичних питань соціального програмування розвитку територій України, від яких залежить ефективність програм. В їх формуванні і реалізації важливу роль відіграють саме правові чинники. На останні ми і акцентуємо увагу.

Основна частина

Політично-правове значення соціально-економічних проблем визначає Конституція України. У статті першій Основного Закону проголошується, що країна є суверена і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [1]. Звідси можна зробити висновок, що і економіка країни є соціально орієнтованою.

Ключову роль в соціальному програмуванні відіграють органи місцевого самоврядування. Серед них органи самоврядування в містах – головні фігуранти. Слід зазначити, що Україна є державою з досить високим рівнем урбанізації. В Україні налічується 459 міст, у яких станом на 01.01.2011 р. постійно проживало 31 186,0 тис. осіб, або 68,4 % усього населення країни.

Соціально-економічне значення міст швидко зростає. Вони стають домінуючими первинними елементами територіального розселення. Містам все більше належить провідна роль у процесах зміни стилю життя населення, форм і моделей виробництва та споживання, просторової структури розселення та розміщення виробництва. Разом з цим місто несе відповідальність за екологічні проблеми людства. У місті також найбільш гостро відчувається порушення соціальної, політичної, архітектурної, ресурсної й екологічної рівноваги.

Міський рівень – це найменший масштаб, у якому ці проблеми можуть знайти конструктивне цілісне рішення. У тому числі і за механізмом соціального програмно-цільового планування.

Головними чинниками, що впливають на розвиток міст, їх правовий статус, є взаємопов'язані процеси становлення системи місцевого самоврядування (політичний і правовий фактори), процеси утворення міст й урбанізація (соціально-економічний і правовий фактори). Розвиток кожного міста залежить як від ефективної державної політики у сфері місцевого самоврядування, так і від активності територіальних громад – самоврядовної спільноти людей, де відбувається зіткнення інтересів щодо будь-яких проблем: політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних тощо.

Сучасні міста характеризуються зростанням щільності населення, чисельності транспорту,

трудових ресурсів тощо. В таких умовах міста стають центрами економіки і політичних рішень.

Гострота проблем, що постали в містах світу, зініціювала появу за останні 20 років низки документів міжнародного рівня, в яких тема локального розвитку займає ключове місце. Ці документи мають важливе методологічне значення для нашого місцевого програмування. Серед таких документів: Соціальна хартія міст-членів Союзу Балтійських міст (м. Росток, 13 жовтня 2001 р.); визначальні принципи стійкого просторового розвитку Європейського континенту (м. Ганновер, 7–8 вересня 2000 р.) [8]; Стратегія Європейського регіонального планування (м. Лозанна, м. Страсбург, 1988 р.); Європейська хартія місцевого самоврядування (м. Страсбург, 15 жовтня 1985 р.); Хартія міста Європи на шляху до стійкого розвитку (Ольборгська хартія, Данія, 27 травня 1994 р.); «Порядок денний Хабітат II» (м. Стамбул, 3–14 червня 1996 р.); Порядок денний на XXI ст.» (м. Ріо-де-Жанейро, 3–12 червня 1992 р.).

На основі знайомства з зарубіжним досвідом функціонування місцевого самоврядування можна виділити декілька підходів до соціально-економічного розвитку місцевих співтовариств:

- інституційний – реалізується за допомогою створення структур, що концентрують висококваліфіковані кадри, які безпосередньо беруть участь в обґрунтуванні напрямів і механізмів територіального розвитку. Так, наприклад, у США органи виконавчої влади на рівні штатів, міст і графств мають спеціальні комісії або агенства з економічного розвитку, що відповідають за підготовку цільових програм, які передбачають підвищення якості життя населення, посилення конкурентних позицій території. Головна мета цих організацій – сприяти в конкретному територіальному утворенні розвитку бізнесу, зростанню обсягів виробництва перспективних товарів і послуг, створенню робочих місць;
- системний – інтеграція стратегій, що розробляються на кожному рівні влади (муніципалітет, провінція, центральний уряд). Цей підхід (назва «підхід РОМ») уперше апробований у Нідерландах, стає все більш

популярним у країнах Західної Європи. Відмінна риса цього підходу – впровадження системи планування за принципом «знизу вгору» (dottom up). Незважаючи на те, що планування територіального розвитку було ініційоване центральним урядом, останній здійснює лише загальну координацію та фінансування, тоді як реально управляють проектами регіональна та муніципальна влада. Основна ідея проекту – це те, що залучені сторони досягають вигідних для себе рішень на основі консенсусу;

- корпоративний – місто розглядається як система, що має достатньо виражені ознаки корпорації. В основі цього підходу лежить ідея діалогу між всіма зацікавленими учасниками міського розвитку. Його принциповою вимогою є залучення до процесу розробки програмних документів представників різних груп (серед яких – бізнес, освіта, охорона здоров'я та ін.), чий інтерес пов'язаний з цим містом, а ресурси дають змогу істотно впливати на його розвиток. Водночас цей підхід менш формалізований, не має так явно вираженої вертикалі відносин, як системний;
- «делегування повноважень» – ґрунтується на необхідності децентралізації процесу підготовки й прийняття рішень щодо соціально- економічного розвитку території;
- бенчмаркінг – набув поширення останніми роками як підхід до розробки проектів місцевого розвитку. Потреба в ньому зумовлена обмеженістю ресурсів (кадрових, фінансових та ін.), які мають в своєму розпорядженні окремі території, Можливий вихід з цієї ситуації – використовувати досвід інших міських утворень, що мають схожі умови і потенціал розвитку.

З погляду на соціально-економічну політику міст розвинутих країн крізь призму перелічених підходів до їх розвитку можна зробити висновки, що в наших умовах названі підходи також можуть втілюватись, особливо системний.

Накопичений чималий досвід з соціальних та економіко-організаційних основ функціонування місцевого самоврядування в зарубіжних країнах є дуже корисним для України як для держави, що прагне стати дійсно демократичною і правовою. Це має відношення до суто

соціальної політики і до формування соціальних програм розвитку.

Для реалізації соціальної політики на місцевому рівні використовують такі методи:

- 1) правове регулювання, що застосовується на всіх адміністративно-територіальних рівнях через правові акти і нормативні документи, для яких також всіх форм власності;
- 2) фінансово-кредитне регулювання з використанням важелів управління фінансовими потоками. Основна форма реалізації цього методу – виділення в державному і місцевих бюджетах статей, за рахунок яких фінансуються бюджетні галузі соціальної сфери;
- 3) соціальні стандарти, розробка форм і обсягів соціальних послуг, безоплатне надання яких гарантується Конституцією.

Основний інструмент регіональної соціальної політики – бюджетне збалансування. Реальні потреби регіонів і міст у бюджетних ресурсах оцінюються на основі соціальних стандартів і фінансових нормативів. Форми надання допомоги регіонам на соціальні цілі мають вигляд цільових трансфертів, дотацій, інвестиційних субвенцій (на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист населення та ін.).

Соціально-трудова сфера (за умов обмеження фінансових ресурсів і зміни функцій держави) потребує чіткого поетапного розмежування завдань, уточнення пріоритетів з довгострокових, середньострокових і екстрених (невідкладних) заходів.

У довгостроковій перспективі – це наближення рівня та якості життя населення до стандартів постіндустріального суспільства; у середньостроковому періоді – досягнення до кризового рівня і якості життя, властивого стандартам споживання, на сучасний момент – забезпечення умов для соціального і фізичного виживання людей, запобігання соціального вибуху.

Досягнення довготривалої стратегічної мети пов'язано з формуванням середнього класу, забезпеченням високих життєвих стандартів. Але для цього необхідно визначити співвідношення цих понять, ключових для вироблення соціальної стратегії.

Визначивши основні засади державної та регіональної (міської) соціальної політики, звернемось до нормативних, організаційно-правових питань соціального програмування.

Усі етапи розгортання соціальної програми від її розробки до останнього пункту реалізації здійснюються в правовому просторі і при обов'язковому економічному обґрунтуванні.

Зараз в країні розповсюджена практика розробки комплексних соціально-економічних програм. Що до цільових соціальних програм, то вони здійснюють як компоненти програмно-цільового програмування.

Робота, яка пов'язана з формуванням комплексних соціально-економічних програм, має певні організаційні особливості, що обумовлено багатоаспектністю практичного матеріалу і процедурних питань.

Загальну уяву про структуру та етапи розгортання соціально-економічної програми може дати її так званий паспорт програми. У цьому тексті приведено паспорт, в якому змістові дані і показники умовні (табл. 1). Змістова аналітична частина, в якій представлена стратегія, тактика та ін., йде за паспортом, вона повинна готуватися за консультацією чи експертизою багатьох спеціалістів із різних галузей виробництва і науки за участю робітників з соціальної сфери, а також на базі державних соціальних стандартів та соціальних нормативів. Останнє має дуже важливе значення з точки зору формування пріоритетів програми її реалізації та моніторингу.

З 2000 року в Україні діє Закон «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4]. Закон визначає правові засади формування та застосування державних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією та іншими законами України основних соціальних гарантій. Державні соціальні стандарти обов'язково враховуються при розробці програм соціально-економічного розвитку.

У цьому Законі чітко визначені такі поняття:

- державні соціальні стандарти – соціальні норми або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних соціальних гарантій;
- державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму;

- прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб;
- соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами;
- нормативи витрат (фінансування) – показники поточних і капітальних витрат з бюджетів усіх рівнів на забезпечення задоволення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів і нормативів.

У Законі визначена система і класифікація соціальних нормативів. Так, за характером задоволення соціальних потреб, соціальні нормативи поділяються на: нормативи споживання, нормативи забезпечення, нормативи доходу.

За рівнем задоволення соціальних потреб соціальні нормативи поділяються на: нормативи раціонального споживання; нормативи мінімального споживання; статистичні нормативи (нормативи, що визначаються на основі показників фактичного споживання або забезпеченості для всього населення чи його окремих соціально-демографічних груп).

Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Регіональна (місцева) соціальна політика здійснюється з урахуванням об'єктивних особливостей кожного регіону. Щоб забезпечити соціальні гарантії, рівень якості умов життя людей незалежно від місця їх проживання, вживаються заходи для вирівнювання міжрегіональних відмінностей у доходах, рівні зайнятості, соціальній інфраструктурі, забезпечення на всій території країни державних диференційованих стандартів за умов централізованої бюджетної фінансової підтримки. Насамперед

Таблиця 1. Програма реалізації стратегії соціально-економічного розвитку міста на 2011–2015 роки. Паспорт програми

Найменування програми	Програма комплексного соціально-економічного розвитку міста на 2011–2015 роки.
Засади для розробки Програми	Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4], «Про стимулювання розвитку регіонів» [3], «Про основні засади (стратегія) екологічної політики України на період до 2020 р.» [5], «Про основи градобудівництва», «Про державне прогнозування і розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про пріоритетні задачі у сфері градобудівництва» і «Про програму проведення житлово-комунальної реформи». Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. [6], «Про концепції розвитку житлово-комунального господарства в Україні», «Про Генеральну схему планування територій України».
Замовник	Органи місцевого самоврядування міста.
Головний розробник програми	Донбаська національна академія будівництва і архітектури.
Головна мета програми	Головна мета – досягнення сталого економічного росту і перехід на якісно новий рівень життя населення.
Терміни реалізації програми	2011–2015 роки
Важливіші цільові індикатори і показники програми	Середньомісячні грошові доходи на душу населення. Середньомісячні нарахування заробітної плати на одного робітника. Рівень офіційно зареєстрованого безробіття до працездатного населення. Індекс промислового виробництва. Темпи росту обсягу інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування.
Виконавці програми і основних заходів	Органи місцевого самоврядування
Очікувані кінцеві результати реалізації програми	Розмір середньомісячного заробітку на рівні 2,4 тис. грн. Зниження рівня офіційно зареєстрованого безробіття до працездатного населення до 1,5 %. Ріст промислового виробництва за часи дії програми в 1,2 рази. Ріст обсягу інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування в 1,9 разів.
Система організації контролю за виконанням програми	Загальне керівництво і контроль за виконанням Програми покладається на голову адміністрації міста. Поточне керівництво – на замісника голови міської адміністрації з економічної політики.

заходи в межах регіональної соціальної політики, які спрямовані на життєзабезпечення районів з особливо складними умовами господарювання, підтримку районів, де виникли екологічні проблеми, стихійні лиха чи техногенні катастрофи, на розвиток відсталіх регіонів.

Основний інструмент регіональної соціальної політики – бюджетне збалансування. Реальні потреби регіонів у бюджетних ресурсах оцінюються на основі соціальних стандартів і фінансових нормативів. Форми надання допомоги регіонам на соціальні цілі мають вигляд

цільових трансферів дотацій, інвестиційних субвенцій (на охорону здоров'я, економічного потенціалу, природних умов, географічного розташування).

Іншими словами, держава проводить єдину соціальну політику за єдиними стандартами та соціальними нормативами, але форми їх реалізації різні на місцевих рівнях. Це, безумовно, знаходить своє відображення в територіальному соціальному програмуванні. Регіональні та міські органи місцевого самоврядування мають правові компетенції щодо вирішення питань

цього процесу. Наприклад, в Конституції України вказано, що обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання [1].

Органи місцевого самоврядування відповідно до Конституції України розробляють і затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та здійснюють планування економічного і соціального розвитку цих одиниць [9].

До повноважень обласної ради відноситься затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільові програми з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання [2].

До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг належить затвердження та реалізація місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, участь у розробленні та реалізації відповідних державних і регіональних програм [10].

Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні і районні ради відповідно до їх компетенції у сфері інноваційної діяльності:

- затверджують регіональні інноваційні програми, що кредитуються з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів;
- визначають кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів для фінансування підтримки регіональних інноваційних програм і доручають Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, делегують повноваження обласним і районним державним адміністраціям фінансування регіональних інноваційних програм через державні інноваційні фінансово-кредитні установи (їх регіональні відділення) у межах виділених у цих бюджетах коштів;
- контролюють фінансування регіональних інноваційних програм за кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів [11].

Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних

адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування.

- затвердження місцевих програм приватизації.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

- підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;
- подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;
- підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;
- підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами [2].

Відповідно до генеральних планів населених пунктів міські ради та їх виконавчі органи в межах повноважень, визначених законом, розробляють і затверджують місцеві містобудівні програми та програми соціально-економічного розвитку населених пунктів [12].

Як бачимо, сфера правової компетенції місцевих органів влади в певній мірі структурована,

щоб відповідально і якісно здійснювати формування і реалізацію програм соціально-економічного розвитку територій. Безумовно, законодавчо-правова база програмування буде і надалі відпрацьовуватись, удосконалюватись.

Висновки

Загальний розгляд теоретичних і методичних проблем формування програм соціального розвитку дозволяє зробити деякі висновки. В сучасних умовах соціально-економічний розвиток території є важливою стратегічною складовою місцевого управління, нарівні з адміністративно-правовим регулюванням і бюджетною (фінансовою і інвестиційною) політикою.

Соціально-економічні програми територіального розвитку належать до вищих форм дер-

жавного і регіонального регулювання. Найбільш розвиненим механізмом соціального програмно-цільового планування володіє місто. Сучасні міста все більш стають центрами соціальних, економічних і політичних рішень.

На практиці розробка стратегії соціально-економічного розвитку пов'язана з складанням дострокового і короткострокового програмно-цільового планування розвитку території. Вироблена стратегія визначає зміст основних напрямків діяльності органів місцевого самоврядування.

Стратегічні соціально-економічні програми стають теоретичним обґрунтуванням практичної діяльності місцевих органів влади. Ці програми широко використовуються в більшості міст розвинутих країн і починають розповсюджуватися в ряді регіонів України.

Література

1. Конституція України [Текст] : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Юрінком, 1996. – 80 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні [Текст] : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 379–432.
3. Про стимулювання розвитку регіонів [Текст] : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – С. 2662–2668.
4. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії [Текст] : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – С. 983–990.
5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [Текст] : Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – С. 1284–1311.
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 № 1001 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – С. 36.
7. Воронов, М. Зарубіжний досвід функціонування та вдосконалення основ місцевого самоврядування [Текст] / М. Воронов // Статистика України. – 2008. – № 2. – С. 91–104.
8. Основополагающие принципы устойчивого пространственного развития европейского континента (г. Ганновер, 7–8 сентября 2000 г.) [Текст] / СЕМАТ // Городское управление. – 2002. – № 10(74). – С. 37–49.

References

1. Constitution of Ukraine. Accepted in the fifth session of the Verhovna Rada of Ukraine on the 28th of June in 1996. Kyiv: Yurinkom, 1996. 80 p. (in Ukrainian)
2. Law of Ukraine No. 280/97-BP dated back to May, 21, 1997 «Local governing of Ukraine». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 1997, Number 24, p. 379–432. (in Ukrainian)
3. Law of Ukraine No. 2850-IV dated back to September, 8, 2005 «About stimulation of regions development». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2005, Number 51, p. 2662–2668. (in Ukrainian)
4. Law of Ukraine No. 2017-III dated back to October, 5, 2000 «About State Social Standards and social protection». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2000, Number 48, p. 983–990. (in Ukrainian)
5. Law of Ukraine No. 2818-VI dated back to December, 21, 2010 «About fundamental principles of state ecological policy of Ukraine for the period until 2020». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2011, Number 26, p. 1284–1311. (in Ukrainian)
6. Ukraine Council of Ministers regulation No. 1001 dated back to July, 21, 2006 «About adoption of State Policy of regional development for the period until 2015». In: *Official Bulletin of Ukraine*, 2006, Number 30, p. 36. (in Ukrainian)
7. Voronov, M. Foreign experience of operation and improvement of basis of municipal government. In: *Statistics of Ukraine*, 2008, Number 2, p. 91–104. (in Ukrainian)
8. Fundamental principles of risk free spatial development of European continent (Hannover), 7–8, September, 2000. In: *Municipal government*, 2002, Number 10(74), p. 37–49. (in Russian)

9. Господарський кодекс України [Текст] : Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 400–462 ; № 19–20. – С. 464–510 ; № 21–22. – С. 512–558.
10. Про житлово-комунальні послуги [Текст] : Закон України від 24.06.2004 № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – С. 1899–1914.
11. Про інноваційну діяльність [Текст] : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 882–892.
12. Про планування і забудову територій [Текст] : Закон України від 20.04.2000 № 1699-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 31. – С. 575–590.
9. Ukraine code No. 436-IV dated back to January, 16, 2003 «Economic Code of Ukraine». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2003, Number 18, p. 400–462; Number 19–20, p. 464–510; Number 21–22, p. 512–558. (in Ukrainian)
10. Law of Ukraine No. 1875-IV dated back to June, 24, 2004 «Housing and communal services». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2004, Number 47, p. 1899–1914. (in Ukrainian)
11. Law of Ukraine No. 40-IV dated back to July, 4, 2002 «About innovation activity». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2002, Number 36, p. 882–892. (in Ukrainian)
12. Law of Ukraine No. 1699-III dated back to April, 20, 2000 «About planning and building development». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2000, Number 31, p. 575–590. (in Ukrainian)

Кавиршин Олексій Григорович – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та фінансів Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Науковий інтерес: державне регулювання економічного розвитку регіону.

Полонська Наталія Миколаївна – викладач кафедри економіки і географії Донецького інституту соціальної освіти. Науковий інтерес: економіко-екологічна безпека регіону.

Кавыршин Алексей Григорьевич – к.э.н., доцент кафедры экономической теории и финансов Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научные интересы: государственное регулирование экономического развития региона.

Полонская Наталья Николаевна – старший преподаватель кафедры экономики и географии Донецкого института социального образования. Научные интересы: экономико-экологическая безопасность региона.

Alexey Kavyrshyn – PhD (Economics), Associate Professor; Economic Theory and Finance Department of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture. Scientific interests: state regulation of economic development of the region.

Natalia Polonsky – the teacher of chair of economy and geography of Donetsk Institute of Social Education. Scientific interests: economical and ecological safety of the region.